970495

Ståndig Års Råkning

eller

ALMANACH,

inråttad

efter Gregorianiſke fórbåttrade

Calendarium,

och får Namn af

CALENDER-STAF,

i form af forna Svears och Góthers

Runſtafvar,

ſamt

tjenlig fór dem i ſynnerhet, ſom ſtadde på långſamma Utrikes Reſor, eller långre ifrån Ståder aflägſna orter, icke hafva tilgång på de årligen utkommande Almanachor.

Af

PETER PLANBERG,

Kåmner.

STOCKHOLM, År 1784.

Tryckt hos JOHAN GEORG LANGE.

At något nämna om Års-tidernas skiften med deras synnerliga förändringar, samt Solens och Månens noga omlopps-tid, är här icke föremålet, så mycket mindre, som detta alt finnes, Astronomice uträknadt, af Herr Professor SCHENMARKS *författade och af Trycket i Stockholm utgifne* Computo Ecclesiastico; *utan sökes endast, at genom cyclisk uträkning, eller så kallade Sol- och Måne-Circlarne, få underrättelse i korrt begrep om Månaders, Dagars och årets eller Solens lopp. Man må derföre i akttaga Calender-Stafvens anvisningar derutinnan, och förekommer först dess*

Beskrifning.

Denne Staf är en stadigvarande Almanach, som kan år ifrån år nyttjas, så länge verlden står, och visar tvånne rader med bokstäfver, som hvardera hafva särskild bemärkelse.

Öfra raden utmärker årets långd, hvartil brukas de ſju förſta bokſtåfverne af Alphabetet: A. B. C. D. E. F. G. för hvarje dag i veckan en bokſtaf, hvilke ſju uprepas 52 gånger, efter veckorna i året, ſom göra til antalet 364, hvartil lägges en, efter årets omgång beſtår af 365 dagar, i hvilket affeende bokſtafven A uprepas 53 gånger på Stafven.

Den andra radens bokſtåfver utviſa Månens gång och omſkiften i Ny och Nedan, kallades af de gamle, Prim-Staf, Tungel-rad eller Gyllental, emedan den i Calendario utmärktes med gyllende eller röda bokſtåfver. Deſſe äro tagne af Alphabetet i ordning, 19 til antalet, efter Månens omlopps-tid af 19 år.

De uprepas ſå ofta, ſom behöfves, til at viſa Tungel-ſkiften uti årets 12 Månader. Enligt de gamlas påfunne uträkning med Runornas ſtällning, eller de ännu i Papiſtiſka länderna brukeliga Epacter, til at utmärka Ny-tändningar, ſtå icke bokſtåfverna på Stafven i ordning efter hvarandra, ſom uti A B C. Stållningen är ſkiljaktig på åtſkilliga Runſtafvar; men på denne förnyade Staf år bokſtåfvernas ſtällning, med biträde af Herr Secreteraren och Riddaren WARGENTIN, råttad och ſå afpaſſad til närvarande tideräkning, at deras ordning år följande:

A. I.

A. I. R. F. O. C. L. T. H. Q. E. N. B. K. S. G. P. D. M.

Åfvenledes äro dessa Tungel-talets bokståfver icke lika når tilsammans satte, hvilket beror af sjelfva Tungel-skiftens uträkning och hvartil orsaken kan sökas uti Rudbecks Atlantica, Tom. 2. pag. 635.

Vissa dagar i året äro tecknade med märken, således: + Helt kors betyder större Fester och Orörliga Helgedagar, hvilka uti Calenderen bibehålla sitt märke, ehuru somlige til firande äro afskaffade. ⊣ Halft kors, som vändes til Månadens början, betecknar mindre Helgedagar, med hvilkas märken är samma beskaffenhet och ⊢ de, som vånda sig til Månadens slut, andra märke-dagar.

Alla märken på Calender-Stafven äro uttydningar på korsen och finnas här merändels tvånne för hvar dag, hvilka dels utmårka årsens tider och sysslor, som på dem böra förrättas, dels ock åro insatte efter Christendomens införande, til vissa Helgons och Martyrers åminnelse, samt i synnerhet til minnes-hjelp, at kunna lättare igenfinna dag-talet, som ses af följande öfver dem fattade förklaring:

JANUARIUS.

Den 1. NYÅRS-DAGEN. En knif, betyder Christi omskårelse: et horn betecknar,

nar, at Jule-frögden ännu varade; derunder våre Förfäder voro vane, at dricka ur guld- eller silfver-beslagna horn.

6. TRETTONDE-DAGEN JUL. Stjernan, som visade de tre vise Män vägen; ett Horn för Jule frögden.

13. TJUGONDE-DAGEN JUL. Knuts-Dag. Ett krönt Hufvud, efter Knut eller Canutus var den Konung i Dannemark, som der först inrättadt Christendomen och blef derföre af det hedniska folket dråpen, samt af Påven år 1120 upförd ibland Martyrerne, och dagen åfven sedan i Sverige helig hållen. Ett omvåndt Horn, efter Jul-ölet var alt.

19. HINDRIC. En Biskops-Spira eller Staf, efter han var Biskop i Upsala och blef dråpen i Finland, dit han var sänd, at omvända folket ifrån Hedendomen. NB. Alla Svenske Biskopar mårkas med spiror, de Tyske och Italienske med Mössor, och de Fransyske med Kåpor. En tretotad stol för första Tings-terminen om året, och de gamlas bruk at sitta på sådane stolar, når de dömde.

24. ERICUS TRANSLATUS. En Döds-skalle med några ben, betecknar, at Konung Eric den Heligas ben på den dagen blifvit med stor procession år 1273 under Konung Waldemar flyttade ifrån

gamla

gamla Upſala til den nya Staden, och förvaras ännu i Domkyrkan i en förgyld Silfver-kiſta.

25. PAULUS. Ett Svärd, antingen derföre, at Apoſtelen ſkall med ſvärd blifvit af daga tagen, eller, at han förfölgt Chriſti Förſamling: en Båge för Jagt-tiden ſkull.

FEBRUARIUS.

2. MARIÆ RENINGS eller KYNDELS-MESSO-DAG. En Krona, ſom ock ſes alla Mariæ-dagar, emedan Papiſterne hålla Maria för en Himmelſk Drottning: några ljus eller bloſs, ty Hedningarne gingo då dermed omkring ſina döda; beteckna ock Papiſternas maner, i det de då inviga ſina til Gudstjenſten brukeliga ljus.

6. DOROTHEA. Deſs Bröſt-bild: ett åple betecknar, at då hon, ſom var en adelig Jungfru, marterades och halshöggs, ſkall från himmelen nedkommit en korg med frukt och roſor.

9. APOLLONIA. En Tång, efter hennes tänder blefvo uttagna, då hon martera des: en not-nål, ty då är tid at binda not.

15. SIGFRID. En Biſkops-Spira, efter han var den förſte Biſkop i Vexiö, och har döpt Konung Olof Sköt-Konung: en

ved-yxa, ty då år tid at fålla trån til timmer och ved.

22. PETRUS CATHEDRATUS, eller af Bönderne kallad *Pehr i stolen*, en nyckel, som betyder Petri nycklar: et hönsägg, efter hönsen då börja vårpa.

24. MATTHIAS. En bila, ty Apostelen blef halshuggen: en fisk, efter fisken denne tiden stiger i land.

MARTIUS.

1. ALBINUS. En Biskops-kåpa, ty han var en mårkelig Biskop i Anjou: et Gubbe-hufvud med hår och skågg, betyder Solen med sina strålar.

7. PERPETUA, en arm eller ben, emedan hon blef kastad för vill-djur, som henne söndersleto; en våf-spole, efter då år tid at våfva.

12. GREGORIUS. En Påve-mössa, efter han var en berömlig Påve: ett bart trä, ty tråna börja då knoppas.

17. GERTRUD. Ett Kloster, ty hon var en gudfruktig Jungfru och Abdissa i Neville: en sugga, efter svinen då släppas i vald.

21. BENEDICTUS eller *Benct* var en namnkunnig Biskop i Skara; eljest en annan, som

som var stiftare af Benedictiner Munke-Orden: en plog för plöjnings-tiden.

25. MARIÆ BEBODELSE DAG. En Krona: en öl-tunna, efter öl af vinter-vatten bör då bryggas.

APRILIS.

1. HUGO. En Biskops-kåpa, ty han var en berömlig Biskop i Grenoble i Frankrike: en båt med styre, för öppen vattnets skull.

4. AMBROSIUS. En Biskops-mössa, han var Biskop i Mejland och en berömlig Kyrkones Lårare; hans och Augustini tros-bekännelse ses i Psalmboken N:o 6. en harf eller sådes-skeppa, ty då sås vårsåden.

6. WILHELMUS eller *Gulielmus*. En Bok, ty han var Abbot i Dannemark af heligt lefverne: en fisk-håf för fiskleken.

14. TIBURTIUS. En Stör, ty han blef med störar slagen: ett löf-trå, för början til löfvens utsprickande.

20. VICTOR. En Sköld, betecknar hans mandom.

23. GEORGIUS. Ett spjut betyder St. Jörans spjut, hvarmed han dödade draken: en håst, för det hingsterne då släppas til stoerne.

25. MARCUS EVANGELISTENS DAG. Ett Lejon, St. Marci tecken: en fogel i ett trå, betyder början til Gökens galande.

MAJUS.

1. PHILIPPI och JACOBI DAG. Apostlarnes bröst-bilder; en i bo liggande fogel på sina ägg.

3. KORSMESSA, ett omkull liggande kors, efter Christi kors på den dagen upfanns i jorden af Helena, den första Christne Kejsarens Constantini Magni moder; en Fana, efter krigs-folket då bör gå ur vinter-qvarter.

12. PANCRATIUS. Ett Svård, han var en 14 års gammal adelig yngling och blef för trons skull dräpen: en trefotad stol betyder andra tings-terminen om året.

18. ERICUS. Ett krönt hufvud, betecknar Konung Eric IX eller Helige: några ax, som den tiden börja synas.

25. URBANUS. En Påve-Mössa, efter han var Påve, några blomster, som då stå i flor.

31. PETRONELLA. Hennes Bröst-bild, hon säges varit St. Petri dotter, en dygdig Jungfru: en mjölk-ståfva, för mjölken och Maji-smöret.

JU-

JUNIUS.

3. ERASMUS. En Gryta, efter han blef satt i en med bly upfylld sjudande gryta: en natvare; det bör då snickras til and-tiden.

8. MEDARDUS. En Vin-drufva, ty han hölls för vinbergens Patron af Papisterne, emedan han, Biskop i Soisson i Frankrike skall en gång, med så kraftiga ord, hållit fast en tjuf, som i hans vingård ville stjäla drufvor, at tjufven, utan tilstädjelse, ej kunde komma ifrån stället: ett metspö med ref och krok, ty den tiden nappar bäst fisken.

12. ESCHILL. En Biskops-Staf, efter han var Biskop i Södermanland: en dynggrep, ty då bör gödslen på åkren utföras.

17. BOTOLPHUS. En Bok, för det han var Abbot: en rofva, ty då fås rof-frö.

24. JOHANNES. Ett Lamb, med segersana, efter Döparen predikade om Guds lamb: en Maji-stång, för den då varande ljufliga tiden om året.

29. PETRI och PAULI DAG. En nyckel för Petrus och ett svärd för Paulus: en blomsterqvast, efter blomstren då åro mogna och böra uptagas och förvaras til läkomedel.

JULIUS.

2\. MARIÆ BESÖKELSE-DAG. En Krona: en löf-qvist eller kårfva, ty då år tid at bryta löf åt boskapen til vintren.

10\. CANUTUS, eller *Bonde-Knut*. Ett spjut; han var Konung i Dannemark, och för sin nitålskan om Prästernas inkomster och heder, blef med spjut genområnd: en lia för and-tiden.

15\. APOSTLARNES DELNING. Tolf stjernor för de tolf Apostlar: en råssa, som den tiden skall brukas.

20\. MARGARETA. En Drake med kors framföre, efter som hon med korstecknet fördref en ond ande, som kom til henne i fångelse: några nötter, efter de då börja mognas.

22\. MARIA MAGDALENA. Ett smörjelse-käril, som betyder hennes smörjelse på Frålsaren.

25\. JACOBUS. Ett svärd, efter han dermed blef halshuggen: ek-ollon, som då börja synas.

29\. OLAUS. En Bila, han var Konung i Norrige, och för Christendomens skull blef halshuggen: en krok, som brukas vid sådes-skörden: kan ock betyda Olsmåss-kroken, då matvaror merändels brista i hushållet.

AUGU-

AUGUSTUS.

1. VINCULA PETRI, eller til åminnelſe af Petri fångelſe, och betecknas med en kådja: en ſådes-ſkeppa, ty då ſås gammal råg.

5. DOMINICUS. En Bok, ty han var ſtiftare af Predikare Munke-Orden: en hund efter en hare, betyder tiden at jaga.

10. LAURENTIUS. Ett Halſter, han blef lefvande ſtekt; en ſlaga, ſom på logen då låter ſig höra.

15. MARIÆ HIMMELSFÅRD. En Krona: en Harf för höſt-ſådet.

24. BARTHOLOMÆUS. En Knif, ty han blef lefvande flådd: en hummel-ſtång med pepplor betyder, at humlan då mognas.

29. JOHANNES DECOLLATUS. Ett ſvård, hvarmed Johannes Döparen blef af daga tagen, en hjort, ſom då löper i brunſt.

SEPTEMBER.

1. ÆGIDIUS. En Archi-Biſkops-Möſſa, til ſkilnad ifrån Biſkops-Möſſor är denna med ſnibbarna hopfäſtad och ſirad med gyllende kors; han var Biſkop i Rouan: en ull-ſax, ty fåren böra nu klippas.

8. MORMESSA. En Krona för Mariæ födelse: en korg med mogen frukt, som den tiden vankas.

14. KORSMESSA. Ett uprått Kors, efter Christi kors då åter uphögdes år 628 af Kejsar Heraclio på Golgatha: en trefotad stol, för den 3:dje Tings-terminen.

21. MATTHEUS. En Engel, Evangelistens tecken: en Bock, för deras löpetid.

29. MICHAEL. En Basun eller lur för Öfver-Engelens skull: en våg för marknaden.

OCTOBER.

4. FRANSISCUS. En Bok, ty han var Abbot, en Fisk för höst-lekens skull.

7. BRIGITTA eller BRITA. Ett Kloster, hon var Nunna: en Karda, ty ullen skall nu kardas.

14. CALIXTUS. En Påve-Mössa, ty han var Påve, ett bart trå, för vintrens annalkande.

18. LUCAS. En Oxe, Evangelistens tecken: en slagtbänk för slagt-tiden.

21. URSULA eller *11000 Jungfrus Dag*. En Pil, ty de blefvo ihjälskutna. Några mena, at, genom villfarelse, här någon i Latinet, af en enda XIMILIA VIRG. gjort XI. MILLIA Virginum, det år 11000 Jungfrurs:

frurs: en hoprullad Fana, efter krigsfolket då går i vinter-qvarter.

28. SIMON och JUDAS. Bägge Apostlarnes dödsfått: en Slaga, som då med alfvar skall höras.

NOVEMBER.

1. ALLA HELGONS DAG. Åtta Kors beteckna de 8 saligheter: en omstjelpt båt utan styre, betyder, at sjöfarten blifver snart slutad.

6. GUSTAF ADOLPH. En Konglig Spira, til åminnelse af den store Svea Konung.

11. MARTINUS. En Biskops-Mössa, efter han var Biskop; en Gås, som då slagtas. Våre hedniske Förfäder offrade då åt jorden en gås och af bröstbenen spådde, huru vintren sig hafva skulle: den främre delen betyder vintrens början, och bakdelen dess slut: det hvita på bröstbenet betyder snö och blidt våder; men det mörka, köld och frost.

19. ELISABET. En Kyrka, ty hon bevistade flitigt Gudstjensten: en håst-sko, som då slås under.

23. CLEMENS. En Påve-Mössa eller ett ankar, efter han blef af Kejser Trajano nedsänkt i hafvet med ett ankar: en Båge för jagten på sporr-snö.

25. CA-

25. CATHARINA. Ett taggot hjul, hvarmed hon sönderrefs: en spinnråck, som då qvällar och mornar bör brukas.

30. ANDREAS. Ett Kors, efter han blef korsfäst: en Råf-sax, som då bör utläggas til odjurs fångande: Hålles ock för en mårkelse-dag, efter ordspråket: Andersmesso-skon knarkar och Jul-skon slaskar, och tvårt om.

DECEMBER.

4. BARBARA. Ett Fångetorn, hvaruti hon hölts fången: en slåde för åkföret.

6. NICOLAUS. En Biskops-Spira, han var Biskop i Lindköping: en orm, som biter sig i stjerten, betyder, at de gamle vid denna tiden börjat års-råkningen.

8. MARIÆ AFLELSE. En Krona: en kanna för Jul-ölet, som då brygges.

13. LUCIA. Ett blofs, hvarmed hon oskadd brändes: en Sax betyder, at nya kläder til helgen skåras.

21. THOMAS. En hand med pekande finger, bemårker Apostelens tvifvelaktighet: ett horn för tilstundande Jul-frögdens skull.

25. JUL-DAGEN. Ett Linde-barn, med bestråladt hufvud, betyder Christi nåderika födelse:

födelſe: 2:ne horn, hvilkas bemårkelſe ſes Nyårs-dagen.

26. STEPHANUS. Några ſtenar betyda hans dôdsſätt: ett horn.

27. JOHANNES EVANGELISTEN. En Örn; hans tecken: ett horn.

28. MENLÖSA BARNS DAG. Svärdet för deras mord: ett horn.

Beſkrifningen på de tolf himmels-tecken, ſå vål ſom öfver den ſå kallade S:t Peders lek, kvilka ock på Calender-ſtafven finnas utmårkte, beſpares til ſlut, och vill man ſkrida til Calender-ſtafvens, eller i trångre bemårkelſe, Dagtalets grund, ſom ſes af en öfverſt vid knappen gjord cirkel och kallas

Sol-Cirkel.

Den år en tid om 28 år, då alla dagar i Sol-året infalla, efter berörde cirkels förlopp, nåſtan i ſamma ordning igen; har namn af Solen, ſamt beſtår af de 7 förſta bokſtäfverna i Alphabetet, 5 gånger tilbakas uprepade, ſå at vid deſs begynnelſe ſtår $\frac{G}{F}$, ſe tabellen, ſom följer:

G B D F A C E
FEDCAGFECBAGEDCBGFEDBAGFDCBA

)o(

Calender-Stafvens Nytta och Bruk.

Af Sol-cirkeln lårer man at taga igen Söndags-Bokſtafven och alla orörliga Teſter, för hvilket år man vill; den kallas Sol-cirkel för Söndagens ſkull, ſom har namn af Solen, på Gjöthiſka Sun, ſamt derföre kallas Solens dag; ty ſamma cirkel utviſar Söndags-bokſtåfverna, huru de hvart år ombytas och hvart fjerde år fördubblas, då den öfra bokſtafven viſar Söndagarna för Skottdagen, och den undra efter Skottdagen.

At finna Sol-cirkeln och veta Söndags-bokſtafven år lått, då man begynner med 1. at råkna på det 17:de talet i ordningen
A
G och för hvar följande bokſtaf i öfra raden tillägger 200, ſamt dermed fortfar ſå länge man kan, ſedan 32 och ſiſt 4 och då det icke längre låter ſig göra, går man til nedra raden och råknar 1 för hvar bokſtaf, och der man då ſtadnar, år det årets Söndags-bokſtaf, til exempel:

Söndags-bokſtafven för år 1759. upfin-
A
nes ſåledes: Begynn på G med 1, ſåg ſedan på C i öfra raden 200, E 400, G 600, B 800, D 1000, F 1200, A 1400, C 1600, och efter nu mera icke kan 200 tilläggas; ty då blifver det flere än 1759, der-

derföre brukas 32 och ſäges på E 1632, G 1664, B 1696, D 1728, och efter jag nu icke kan bruka 32, ſå tillägger jag allenaſt 4, och ſäger på F 1732, A 1736, C 1740, E 1744, G 1748, B 1752, D 1756, då nu ej längre kan brukas 4, ſå går jag på nedra raden och tillägger allenaſt 1, nemligen: på B 1757, A 1758 och G 1759; deraf ſer jag, at G är Söndags-bokſtaf det året, ſamt at det icke år Skott-år, utan näſta året för Skott-året och ſå vidare med hvilket år, ſom ſedan ſökes.

Märk: Denna räkning med början på
A
G, kan ej brukas längre tilbakas, än til Calendarii ändringen, ſom ſkedde i Sverige år 1753, utan om man vil veta Söndags-bokſtafven för något af de deſsförinnan för-
D
flutna åren, ſå börjas med 1 på C och fortfar ſedan på lika ſätt, ſom ſagt år.

Märk 2:o: År 1700 uteſlöts Skott-dagen alt intil 1712, då det igen blef rättadt, ſå at det året voro 3 Söndags bokſtäfver, en före Skott-dagen, den andra på Skott-dagen och den 3:dje efter Skott-dagen.

Märk 3:o: Detta föregående nu bruke-
A
liga räknings-ſätt, at börja på G, gäller endaſt til detta Seculi eller 1700 åratalets

ſlut; ty ſom år 1800 Skott-dagen kommer at uteſlutas, ſå komma Söndags-bokſtåfverna i annan ordning. Man måſte då i hela det följande Seculo börja, 1. på B i öfra raden, på D 200 och ſå vidare, ſom förut år omnåmndt. Hela 1900 talet börjas på C i öfra raden, ſom ock brukas hela 2000:det, ſedan vidare efter då tagen bokſtaf.

Hår i början år något nåmndt om årets långd och deſs 52 veckor; men bör närmare förklaras, huru dagarna i veckan hvart och ett år inom 28:de Sol-cirkels året ombytas och mårkes derföre, at når man af Sol-cirkeln vet Söndags-bokſtafven, ſå vet man ock alla dagar i veckan och på hvad dag de orörliga Fåſter infalla; men hvart 4:de år, då Skott-år infaller, märkes, at Skott-dagen inſättes imellan den 24 och 25 Februarii och efter F ſtår på den 24, ſå bör det ock råknas för den 25 och G för den 26, ſå at Februarius får 29, det är en dag mera, ån det ſtår på Stafven; hvaraf ſes, hvarföre Skott-året har tvenne Söndags bokſtåfver; ty når F brukas på 2 dagar å rad, följer nödvändigt, at Söndagen infaller på en annan bokſtaf.

Af Calendario finnes ock at förſta dagen i hvar och en af de 12 Månader i året, måtte alla år hafva ſamma bokſtaf, ſom af nårſtående minnes-verſer kan ihogkommas; uti

uti hvilke hvart ord börjas med samma bokstaf, som hörer til första dagen i den månaden i året, hvilken i ordningen svarar deremot.

Af Delning Den Goda Blifver Enighet.
Guds Creatur Fågnas Af Dygden Fromma.

Håraf ser man, at Januarius begynnes på A, Febr. på D, Mart. på D, Apr. på G, o. s. v.

Tungel-Raden

grundar sig på Gyllentalet, som ock kallas Prim- eller Måne-cirkel och här i början år til någon del omnåmnd, med dess 19-åriga omgång och bokståfver. Det återstår således sättet at igenfinna Gyllentalet för ett gifvit år, hvilket faller helt lått, då man begynner fråmst på raden vid A at såga 1. och sedan vid hvar bokstaf i ordning efter Alphabetet ökar 400, så långe man kan, sedan 20 på hvar bokstaf och sist 1, då stadnar det begårta åratalet på den bokstaf, som år det årets gyllental, til exempel: Hvad var Gyllental år 1759? At besvara denna fråga, börjar man at råkna på A 1, på B 400, C 800, D 1200, E 1600; och efter nu år för mycket at tillågga 400, så brukas 20 och såges deröre på F 1620, G 1640 H 1660, I 1680, K 1700, L 1720, M 1740; och efter 20 nu

icke mera duger, så lägges 1 til för hvar bokstaf och säges på N 1741, O 1742, P 1743, Q 1744, R 1745, S 1746, T 1747, A ifrån början igen 1748, B 49, C 50, D 51, E 52, F 53, G 54, H 55, I 56, K 57, L 58, M 59, således blifver svaret på frågan, at M var Prim, Gyllental eller Tungel-bokstaf 1759 och sålunda i alla mål. Håraf upkommer Tungel-raden, som visar, hvad dag man får Ny och Nedan, eller Fullmåne, samt första och sista Qvarteret, så at når man vil veta när Ny infaller, så upsökes på förr beskrefne sätt Gyllentalet, som är det begårta årets Tungel-bokstaf och så ofta den finnes i Tungel-raden år Ny-måne den samma dag, som deremot i dag-raden svarar. När man fått igen Ny, så råknas 7 $\frac{1}{3}$:dels dagar til första qvarteret, 14 $\frac{2}{3}$:dels dagar til fullmånen och 22 til sista qvarteret: vill man taga igen Fullmånen för nytändningen, så råknas tilbakas 16 dagar och til sista qvarteret 8 dagar, til exempel: År 1760, hvars Gyllental var N; derföre år Nytändning i hvar Månad der N står i tungel-raden. N står i tungel-raden under den 17 Januarii i dag-raden, då var ny-tändning: i Febr. den 15, i Mart. den 17 och så alla Månader.

Vill jag veta första qvarteret, råknar jag 7 dagar fram efter Ny, så har

jag den 24 Jan. d. 22 Febr. d. 24 Martii, o. s. v.

Vill jag veta sidsta qvarteret, räknar jag 7 ifrån Fullmånen, och får den 7 Febr., den 8 Martii, den 7 April, o. s. v.

Men vill jag hafva igen Månens omskiftelse framför Ny-tändningen, måste jag räkna 8 tilbaka til sista qvarteret, såsom ifrån det Ny, som är den 17 Januarii, så infaller sista qvarteret den 9 i samma Månad; fortfar jag sedan til 16 så har jag föregående Fullmåne.

Häraf kan jag ungefär veta då Månen går up och ned, samt huru länge han lyser om qvällar och morgnar; ty uti Nymånen går han upp och ned med Solen: uti första qvarteret går han upp om middagen och ned om midnatt: uti Fullmånen går han upp, då Solen går ned, och ned, når Solen går upp, lyser så hela natten, och i sista qvarteret går han upp om midnatt och ned om middag.

Beträffande Månens lysande, så lyser han första dagen efter Ny-tändningen 48 minuter efter Solen om aftonen, andra dagen 2 gånger 48 min. o. s. v., som af följande Tafla ses:

Om Afton. Månens Lysande.			Om Morgon. Månens Lysande		
d.	tim.	min.	d.	tim.	min.
1	- - -	48	16	11 - - -	12
2	1 - - -	36	17	10 - - -	24
3	2 - - -	24	18	9 - - -	36
4	3 - - -	12	19	8 - - -	48
5	4 - - -	-	20	8 - - -	-
6	4 - - -	48	21	7 - - -	12
7	5 - - -	36	22	6 - - -	24
8	6 - - -	24	23	5 - - -	36
9	7 - - -	12	24	4 - - -	48
10	8 - - -	-	25	4 - - -	-
11	8 - - -	48	26	3 - - -	12
12	9 - - -	36	27	2 - - -	24
13	10 - - -	24	28	1 - - -	36
14	11 - - -	12	29	- - - -	48
15	12 - - -	-	30	0 - - -	0

Hårvid år til mårkandes, at någon olikhet underſtundom kan ſke i Ny-tåndningens inträffande på utmärkte dagen, få at Nyet kan infalla före eller efter den, ſom Primen viſar; hvilket ock kan hånda med Solens ingång i himmels-tecknen, ſårdeles då Skott-år infalla; ſådant bör genom Aſtronomiſk uträkning, jåmkas och råttas: man må nöja ſig dermed, at i det nårmaſte hår vinna åndamålet. Men vill man ej vara nöjd med denna Gyllentalets an-

vis-

visning, så kan då sökas de, vid Gregorianiske Calendarii införande, upfunne och i de länder, som äro Romersk-Catholska Religionen tilgifne, brukeliga Epacter, hvilka äro utförligen beskrifna af Herr Professor SCHENMARK i dess här förut nämnde Computo Ecclesiastico, samt tjena til Gyllentalets utstakande, då i detta sistnämnde förspörjes skiljaktighet i anseende dertill, at det efter 312 ½ års förlopp bör flyttas en dag fram emot Månadens början; dock bör i korthet här anföras, at när man vill söka Epacterne eller tunglets ålder den förste Jan., så måste man multiplicera 11 med antalet af de åren, som äro förlupne sedan det var Ny den förste Januarii, emedan Sol- och Måne-åren skiljas hvart år ifrån hvarandra inemot 11 dagar: Denne producten gifver Epacterne för det löpande året, om den är mindre än 30; men gör den mera än 30, så kastar man bort så många gånger 30 som man kan: då resten utvisar Epacterne; undantagande hvad det sista eller 19:de året vidkommer, då man kastar bort 6 gånger 30 och en gång 29 dagar, efter den siste Skott-månaden består af 29 dagar. När man fått Epacterne för ett år, som visa tunglets ålder den förste Januarii året derpå följande och drager dem ifrån 30, så får jag dagen i Januarii Månad, på hvilken det första Nyet infaller det året:

och på det sättet kan man utsätta Gyllentalet på sina rätta ställen för hela Januarii Månad och sedan för de öfrige Månader i året, allenast dervid i akt tages, at för hvarannan Månad, nemligen: för Februarii, Aprilis, Junii, Augusti, Octobris och Decembris Månader lemnas imellan Gyllentalen M och A, tvänne dagars mellanstånd i Dag-raden; i stället, at i de andre sex Månader endast en dag skiljer imellan berörde bokståfver; af orsak, at, om hvart Måne-skifte skulle beräknas til 30 dagar, utgjorde 12 skiften 360 dagar; der sistberörde skiften i 12 Måne-året, dock ej böra hålla flere än 354: och de 6 dagarne således indragas.

Påsk - Termin

är grunden til alla rörliga Högtiders flyttning; derföre skall Påsk först upsökas och i det afseende upletas närmaste Ny, som faller in til Vår-dag-jämningen, hvilken merendels sker den 20 Marts, det må finnas förr eller efter, samt sedan uträknas samma Nyets Fullmåne, hvilken är Påsktermin eller Fullmåne och den dernäst uppå följande Söndag, Påske-dag: så at om Påsk-Fullmånen infaller på en Söndag, så är Söndagen dernäst efter Påsk-dag.

Exempel härpå kan tjena år 1760, då N är Prim eller Gyllental och står under

den

den 17 Marts, dess Fullmåne blifver den 31 i berörde Månad och Söndagen derpå den 6 April är Påsk-dag.

Om tvånne Ny-tändningar skulle falla lika långt ifrån på hvar sin sida om Vårdagjämningen, så håller man sig vid den senare, hvars Fullmåne är Påsk-termin.

Härvid märkes det, som förut är sagt om Tungel-skiftet och räkningen ifrån Ny til Fullmånen.

När man fått Påsk-dagen, så finnas alla andra rörliga Fester, såsom

1:o räknas 9 Söndagar tilbakas, så har man Söndagen Septuagesima, dernäst Söndagen Sexagesima och så Fastlags-Söndag med Fet-tisdag och Aske-onsdag, samt de följande Söndagar i Fastan.

2:o Ifrån Påsk-dagen räknar man fyra Söndagar efter Påsk, den 5:te är Bön-Söndagen, hvarpå Christi Himmelsfärd följer om Torsdagen och så Söndagen Exaudi, dernäst Pingest-dagen, som altid är 7. Söndagen efter Påsk: Sedan följer Helga Trefaldighet Söndag med de andre i sin vanliga ordning.

3:o Första Advents Söndag kommer altid Söndagen, som är före Barbara d. 4 Decemb. och sedan så många, som hafva rum til Jule-dagen d. 25 Decemb. och

4:o De Söndagar, som först på året firas för Septuagesima, kallas Söndagar efter Nyåret och Trettonde-dag.

De Tolf Himmels-Tecken.

Desse tecken äro i början tagne af dikter om Hedniske gudar och sedan vissa Stjernor i Djur-kretsen af Astronomis dermed nämnde, såsom ♒ Vattumannen betyder Ganimedes, som inskänker Nectar åt Jupiter, ♓ Fiskarne, som föra Venus och Cupido. ♈ Våduren med Gyllende Skinet. ♉ Oxen, som bortförer Konunga-Dottren Europa. ♊ Tvillingarne Castor och Pollux Jupiters Söner. ♋ Kråfvetan, som bet Hercules. ♌ Lejonet, som Hercules öfvervann. ♍ Jungfrun, Rättrådigheten. ♎ Vågen, Themis våg, eller Råttvisan, ♏ Skorpion, som dödade Crion en Jupiters Son, ♐ Skytten, Chiro Centaurus, som Hercules dödade. ♑ Stenbocken, Geten Amalthea, som upammade Jupiter.

Solen går Januarii i ♒ Vattumannen, Febr. i ♓ Fiskarne, Mart. i ♈ Våduren, April i ♉ Oxen, Maij i ♊ Tvillingarne, Junii i ♋ Kråfvetan, Julii i ♌ Lejonet, Augusti i ♍ Jungfrun, Septemb. i ♎ Vågen, Octob. i ♏ Skorpion, Novemb. i ♐

Skyt-

Skytten, och Decemb. i ♑ Stenbocken; ſom ſes af följande Tabell.

♒	♓	♈	♉	♊	♋
H+ H	H G	F+ F	E D+	D C+	C B
F	A	B	D	G	D
C C+	D D+	E E	F+ G	G+ H	H+ I
♌	♍	♎	♏	♐	♑
B+ C	C+ D	D+E+	F F+	G+ H	H+ I
G	C	F	B	C	E
I H+	H G+	G F	E+ E	D C+	C B+

Detta ſes antingen framför hvar Månad eller vid ändan af Stafven, med en underſkrifven bokſtaf och märkes, hvareſt den i dag-raden finnes 3:dje gången för de förſta 6 Månader i året, och för November och December, men för de öfrige fyra 4:de gången.

Såſom man vill veta, når Solen går i Vattumannen, ſes 1:o at ♒ ſtår främſt och ſåledes för Januarii, 2:o at derunder ſtår F, ſom 3:dje gången kommer igen den 20, hvaraf ſynes at Solen går d. 20 i Vattumannen och ſå vidare i de öfriga Månader.

Nyttan håraf år i ſynnerhet, at få veta, når Sommar- och Vinter-ſolſtåndet, ſamt höſt- och Vår-dagjämningen infaller, och år ſåledes bekant, når de fyra årſens tider begynnas.

De

De små bokståfver bredovid åro siffror, utvisande timarna, når Solen går up och ned den 1 och 15 i hvar Månad: De öfra visa upgången: de nedra nedgången och när ett + står bak-efter eller framför bokstafven, gifver det tilkånna, at en half tima eller något mera bör tilläggas efter bokstafvens ziffer-tal; men år korset borta, får man ej tillägga någon full half tima, t. ex.: efter H+ står främst i Vattumannens månad, ses at klockan år mer ån 8 ½ når Solen går up den 1 Januarii, ty H betyder 8 i räkningen: och vidare efter c står derunder utan kors, synes, at Solen går ned vid pass klockan 3, ty C år 3 i råkningen, sedan at hon ej år half 4, efter intet kors är der, och så vidare. Häraf ser man ock, huru läng dagen och natten år, ty om man fördubblar upgångs-timarna, så har man nattens långd; fördubblar man nedgångs-timarna, har man dagens långd.

På Stafven brukas åfven imellan Månaderne såtta ringar och dela dem med ett tvårstrek midt uti: uti den öfra half-cirklen står Solens figur, som bemårker dagen och i den nedre Månens, som betyder natten. På den öfre half-circlen utmärkes dagens långd, genom ett strek för hvar tima och ett kors för half-timarne eller ock en prick för hvar fjerdedels tima, som öfverskjuter

de

de hela timarne, ſamt på nedre half-circlen nattens långd på ſamma ſätt. Man kan jämvål deraf finna Solens up- och nedergång, om man halfverar dagens långd och drager ſamma hålft ifrån 12 ſamt om man likaledes halfverar nattens långd och drager den hålften ifrån 12: det förra gifver tilkänna upgångs- och det ſenare nedgångs-timan.

För ålderdomens ſkull utſättes på Staffven St. Peders lek, hvarmed de gamle ſig roat:

IIIooooolloIIIoIooIIoooIooIIo

Hiſtorien derom är denna: St. Per ſkall hafva varit på ſjön i ett Fartyg, hvarpå voro 30 perſoner, hålften Chriſtna och hålften Judar. När en håftig ſtorm upkom, at Fartyget måſte låttas, blef beſlutit, at hålften af folket ſkulle utkaſtas. Då S:t Per ſkall hafva upſtällt dem i denna ordning och ſå uttogs hvar niönde. Streken beteckna de Chriſtne och ringarna Judarna, ſå at på det ſättet alla Judar kommo at kaſtas öfver bord och de Chriſtne blefvo behåldne.

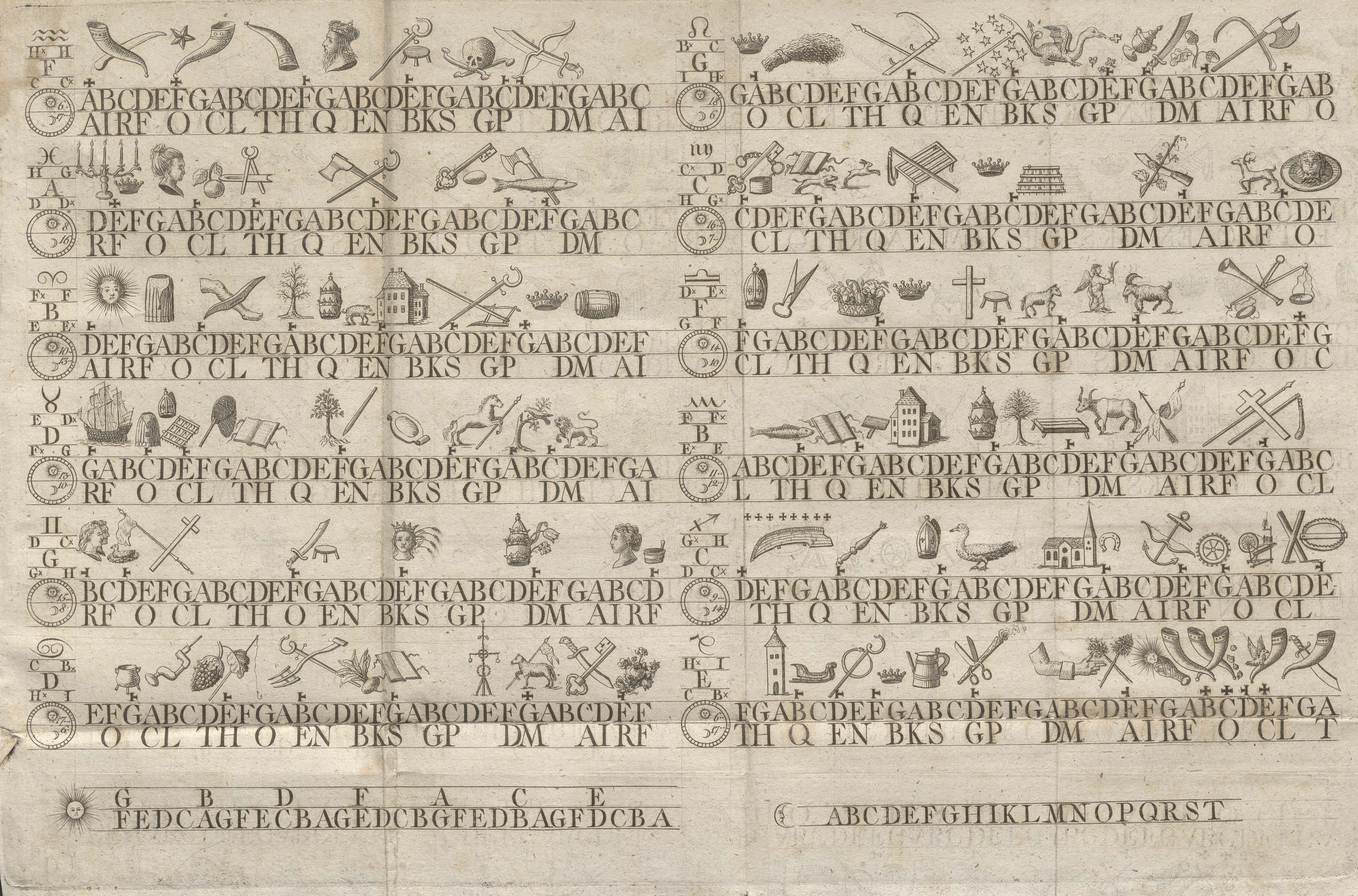
ADDENDA.

Aug. 29. Hufvudet på et Fat har samma betydelse, som Sverdet.

Sept. 17. LAMBERTUS. En Biskop i Mastrich, som för sin nitälskan om Gudaktighet, blef mördad och til åminnelse af hans namn, utmärkes dagen med ett lamb.

Dec. 21. Tvånne Gran-trån hafva bemärkelsen, at Solen, såsom då varande långst ifrån Norre Pölen, säges vara vånd i ved-trån för vårma i vinter-köldens annalkande.

Exemplaret med tilhörigt Kopparstycke inhäftadt, kostar 8 schill. specie.

Hx H
F
C Cx
ABCDEFGABCDEFGABCDEFGABCDEFGABC
AIRF O CL TH Q EN BKS GP DM AI
B× C
G
I H×
GABCDEFGABCDEFGABCDEFGABCDEFGAB
O CL TH Q EN BKS GP DM AIRF O
H G
A
D Dx
DEFGABCDEFGABCDEFGABCDEFGABC
RF O CL TH Q EN BKS GP DM
Cx D
C
H Gx
CDEFGABCDEFGABCDEFGABCDEFGABCDE
CL TH Q EN BKS GP DM AIRF O
Fx F
B
E Ex
DEFGABCDEFGABCDEFGABCDEFGABCDEF
AIRF O CL TH Q EN BKS GP DM AI
Dx Ex
F
G F
FGABCDEFGABCDEFGABCDEFGABCDEFG
CL TH Q EN BKS GP DM AIRF O C
E Dx
D
Fx G
GABCDEFGABCDEFGABCDEFGABCDEFGA
RF O CL TH Q EN BKS GP DM AI
F Fx
B
Ex E
ABCDEFGABCDEFGABCDEFGABCDEFGABC
L TH Q EN BKS GP DM AIRF O CL
D Cx
G
Gx H
BCDEFGABCDEFGABCDEFGABCDEFGABCD
RF O CL TH O EN BKS GP DM AIRF
Gx H
C
D Cx
DEFGABCDEFGABCDEFGABCDEFGABCDE
TH Q EN BKS GP DM AIRF O CL
C Bx
D
Hx I
EFGABCDEFGABCDEFGABCDEFGABCDEF
O CL TH O EN BKS GP DM AIRF
Hx I
E
C Bx
FGABCDEFGABCDEFGABCDEFGABCDEFGA
TH Q EN BKS GP DM AIRF O CL T
G B D F A C E
FEDCAGFECBAGEDCBGFEDBAGFDCBA
ABCDEFGHIKLMNOPQRST